

Komenský vykládá Komenského

Citáty Jana Amose Komenského

Epizoda 24 – V bráně věčnosti

Tato kniha je pro tebe

Kdokoli tedy přináležíš k pokolení lidskému (ať již postaven na nejvyšší či na nejnižší místo, učený nebo neučený, vznešený nebo prostý, král nebo žebrák, z kteréhokoli národa, náboženství, stavu, jen máš-li díl lidské přirozenosti), věz, že tato kniha byla napsána k tvému prospěchu, je zasvěcena tvému užitku a je poslána přímo k tobě. To proto, aby před tebou nic úskočně netajila, v ničem pochlebničky nelichotila, nic nenávistně nevyčítala, nýbrž aby svobodně, poctivě a otevřeně předestřela všechno, co přispívá ke společnému blahu.

Přijmi ji (znovu a znovu to opakuji) vděčnými rukama, očima, myslí, ty, křesťane, ty, žide, ty, mohamedáne či ať jsi kdokoli, jako z nebe ti seslaný (a tím opravdu je) dar! Objevíš v ní větší bohatství, než kdybys našel poklady Kroisovy nebo tisíckrát tisíc královských pokladnic. Neboť ona ukáže všem slepým světlo, bloudícím cestu, chorým lék, hynoucím život, zkrušeným dá sílu znovu vstát, poraženým nová vítězství, uvězněným odemčené žaláře, ztroskotancům přístav, hynoucím spásu, veškerému světu ukáže východ ze všech labyrintů, úlevu od všech sisyfovských balvanů, proměnu všech tantalovských prchavých rozkoší v opravdové věčně trvajících lahodnosti.

Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 234

Schodiště k vrcholu

Já bych si však nadto přál, uzná-li nás Bůh za hodny takového světla, abychom nelenili a věnovali námahu na obdobné osvětlení druhých. Abychom totiž sestavili knihu, jež by jediná obsáhla VŠECHNO, a to v nejvyšší možné STRUČNOSTI, v takovém POŘÁDKU, v němž by se bez překážek postupovalo od prvních věcí k posledním, přičemž by od začátku až do konce provázely čtenáře trvalé SVĚTLO a nezvratná PRAVDA. Tato kniha by posléze byla naší myslí jakoby schodištěm, jež by ji při procházení všemi věcmi pozdvihovalo až k neviditelnému vrcholu všech věcí, k Bohu. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 242*

Jít nevyzkoušenou cestou

Co tedy brání tomu zkusit, není-li možné najít pro obecné dobro nějakou účinnější nápravu, a posléze už konečně jednou úplně zbavit lidský rod tak různých i nesmyslných a zhoubných zrůdností? A co brání tomu, abychom totéž zkusili po jiných my a po nás zase jiní? Jde zajisté o věc takového významu, že je vhodnější se o ni třeba tisíckrát pokusit s nezdarem než se tisíckrát nepokusit. Zejména ukazuje-li Bůh nějakou novou, ještě nevyzkoušenou cestu: že ta naše je taková, bude zřejmé. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 52*

Hledejme něco lepšího

Jestliže snad nebude nalezeno nic tak dokonalého, co by dostačovalo a líbilo se všem, bude alespoň příležitost hledat něco lepšího než to, co nás dodnes rozděluje. Ba právě teď tu příležitost máme. Přijďte tedy, hledejme něco lepšího, hledejme to nejlepší! Hledejme pro sebe, hledejme pro všechny! Hledejme důsledně, hledejme neustále, dokud jsme zde. Vždyť co můžeme v životě dělat

lepšího než hledáním pravdy nalézat pravdu, mír a život? *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 125*

Láska nevnímá námahu

Láska nevnímá námahu. Milujeme-li Boha, milujeme-li bližní, milujeme-li sami své duše, čiňme to, co bude vysoce prospěšné. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 53*

Jak se mohou věci opravit

Jako látka k nápravnému úsilí musí být vzato VŠECHNO, protože všechny věci souvisejí. Pokud jen jediné zůstane neopraveno, pokažení přejde na ostatní, a tak opět upadneme tam, kde jsme byli dříve. Představme si pokažené hodiny, které je třeba spravit. Říci o nich, že jsou opravené, není možné, dokud z nich nebude opět užitek. To se však nestane dříve, dokud nebudou opraveny ve všech svých částech, a teprve tehdy, až žádný zoubek nebude poškozen, vyviklán nebo ohnut a pohyb hodin nebude ničím brzděn. Stejně tak tomu je v lidském těle postiženém nějakými nemocemi, které je třeba z těchto nemocí vyléčit. Dokud nebude všechno dáno do pořádku a dokud nebudou odstraněny kořeny choroby, stále bude trvat nebezpečí návratu nemoci, protože postižená část za sebou strhne tu zdravou a nakazí ji. Semeno zanechané v zemi či sebemenší kořínek podťatého stromu rády opět raší a vyrůstají v nové dospělé rostliny a stromy. Věci se vždy snadněji pokazí, než vznikají. Proto pokažené lidské věci (i když je jich mnoho, tvoří jedno těleso) nedovolují naději na úplnou nápravu, pokud není všechno, co je pokažené, napraveno až ke svým kořenům. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 115*

Vzájemné souvislosti příčin a následků

Budeš-li uvažovat o souvislostech věcí, všude nalezneš trvalé svazky, jimiž je každá věc spoutána s věcí jinou. Každá je příčinou nebo následkem, základem nebo tím, co se k základu připojuje, rodem nebo druhem, celkem nebo částí, týmž nebo něčím jiným, podobným nebo nepodobným. Je-li tedy všechno v celém veškerenstvu jedno k druhému tak připoutáno, k čemu je připoutáno samo veškerenstvo? A je-li všude nepřetržitá řada příčin a následků, musíme nezbytně dospět k nějakému prvnímu a poslednímu článku tohoto řetězu, jímž tak veliká spojitost věci začíná a jímž i končí. Tvrdím, že je nezbytně nutné dostat se k první příčině, k činiteli všech činitelů, k formě všech forem, k cíli všech cílů, k němuž všechno směřuje a v němž toto všechno, i samo veškerenstvo, spočine v klidu. Poruš ten řád a veškerenstvo se změní v chaos a bláznivý rej. Že tomu však tak není, o tom svědčí nejdokonalejší řád ve světě. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 323*

Samotný svět ukazuje, že Bůh existuje

Kamkoli v přírodě upřeme oči, všechno učí, že Bůh je, že je první, jediné, pravé jsoucno, od nějž pocházejí další. Jednota světa, nepoznaná velikost, pohyb všech věcí a konečně i stíny věcí ukazují Boha. Jako totiž žádný stín nepochází sám od sebe, ale závisí na svém těle, jehož podobu všemožným způsobem napodobuje (je-li věc odstraněna, stín mizí), tak je všechno, co vidíme a hmatáme, stínem neviditelné bytnosti. Ale daleko jasněji je to vidět z mikrokosmu jakoby jeho živého obrazu... Ale povolejme si zároveň na pomoc i ostatní stvoření. Všechna stvoření najednou neboli tento svět – to je jistě nekonečná řada příčin a následků propojených vzájemnými svazky. Kdo to tak skloubil a spojil? Samo sebe ne. Nic není totiž činné dříve než samo existuje. Známe

totiž své rodiče, oni své – kdo tedy zná ty první? Ten, kdo si usmyslí popírat Boha, popírá, že má srdce i mozek i obecný smysl a nějakého ducha ve svém nitru; popírá sama sebe, popírá svět. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 512–513*

Počátek všech věcí

Řadu příčin a následků vidíme nejen ve všech rodech věcí, nýbrž i v celém veškerenstvu, kde žádná věc nikde nepochází sama od sebe, nýbrž má svou příčinu někde jinde. Každý lidský rozum však chápe, že tento postup není nekonečný, nýbrž že se musí někde zastavit, a na všem, co kolem sebe vidí, poznává, že se to vskutku tak děje. Vidí, že veškerá voda pochází z moře, že se vypařuje, páry že vytvářejí mraky. Ty se pak srážejí v deště, jejichž voda nasycuje podzemní prameny, a pak se zase všechna vrací do moře koryty řek. Protože je nutné, aby tomu bylo tak i s ostatními věcmi (každá má totiž nějaký svůj počátek), vyvstává otázka, co je tím nejprvnějším počátkem všech věcí, odkud všechno, co vůbec kde je, vyvěrá jako z prvního a nejhlubšího pramene, z věčné propasti. Cokoli si lze myslit a co bývá předmětem našich úvah, je právě to, co nazýváme Bohem. On je to první, co je samo od sebe a z něhož pochází všechno ostatní. Neboť kdyby nebyl, nebylo by nic. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 330*

Učednictví

Také je třeba si přát, aby jako kdysi, tak i nyní a vždy se vyhovovalo příkazu Kristovu: Jděte do celého světa, hlásejte evangelium všem stvořením. A aby všichni služebníci Kristovi, jako praví nástupci a napodobitelé apoštolů, měli vždy po ruce a svou praxí uváděli ve skutek apoštolský výrok: Zvěstujeme mezi pohany Krista, nadějí slávy, napomínající všelikého člověka a učíce všelikého člověka veškeré moudrosti, abychom postavili každého člověka dokonalého v Kristu Ježíši (Ko 1,27.28). *Obecná porada o nápravě věcí lidských III. 177*

Oboustranné potěšení

Třetím Božím záměrem s člověkem, jenž měl obývat zemi, bylo ponechat ho po nějakou dobu sobě samému, pozorovat, jak si člověk, Boží obraz, hraje, a nalézat v tom potěšení. To také v Šalomounově podání zjevila sama Boží moudrost, když své pohrávání si s námi přirovnala k nevinné dětské hře, při níž se jeden druhému schovává, protože chce být hledán, a hledán, protože chce být nalezen, a nalezen, protože oba touží mít z toho potěšení (Př 25,2). Aby si tedy Bůh mohl s člověkem hrát, nepřál si, aby člověk jednal bezprostředně a aby mu bylo všechno najednou hned úplně jasné. Místo toho postavil člověku před oči věci v jejich vzájemných souvislostech a do ducha mu vložil jakousi soustavu pravidel a rozhodl se sledovat, co bude člověk dělat. Nehodlal ho sice nechat na holičkách, kdyby v něčem bylo třeba napomenutí, avšak chtěl ho napomínat jen při vhodných příležitostech. To byla příčina, proč člověku dovolil, ba rozkázal, aby si věci prohlédl, vytvořil si jejich názvosloví a potom nad věcmi i panoval. *Obecná porada o nápravě věcí lidských I. 200*

Citáty jsou vybrány z těchto knih Jana Amose Komenského a vztahují se vždy k obsahu jednotlivých dílů animovaného seriálu:

KOMENSKÝ, J. A. *Obecná porada o nápravě věcí lidských*, I., II., III., Praha: Nakladatelství Svoboda, 1992.

KOMENSKÝ, J. A. *Labyrint světa a ráj srdce*, Žandov: Nakladatelství Poutníkova četba, 2010.
KOMENSKÝ, J. A. *Unum Necessarium - Jedno nezbytné*, Praha: Nakladatelství Kalich, 1999.
KOMENSKÝ, J. A. *Předehra pansofie, Objasnění pansofických pokusů*, Praha: Nakladatelství Academia, 2010
KOMENSKÝ, J. A. *Didactica*. In Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia, sv. 11, Praha: Nakladatelství Academia, 1973
KOMENSKÝ, J. A. *Epistula ad Montanum*. In Dílo Jana Amose Komenského Opera omnia, sv. 1, Praha: Nakladatelství Academia, 1969
Odkazy u citátů z Obecné porady o nápravě lidských jsou ve formátu svazek (římskými číslicemi) a číslo stránky.

ČESKÉ STUDNY

